

Chapter

5

กระบวนการสร้างประชาธิปไตย และการสร้างความปรองดองในประเทศชิลี

Democratization and Reconciliation in Chile

ศิวัช ศรีโกคางกุล*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, กลุ่มวิจัยการบริหารกิจการท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

ภายใต้ระบอบเผด็จการทหารของประธานาธิบดี นายพลอากุสโต ปิโนเชต์ ได้ก่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในระหว่างปี ค.ศ. 1973-1978 ประชาชนชาวชิลีมากกว่า 3,000 คน ถูกฆาตกรรมและถูกทำให้สูญหาย ซึ่งเกิดจากการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐแทบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ก่อนเขาลงจากอำนาจ เขาได้ออกกฎหมายจำนวนมากเพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลใหม่เข้ามาสืบสวนการกระทำในอดีตของเขา บทความนี้ผู้เขียนได้ตั้งคำถามว่า ในเมื่อวงวิชาการด้านการสร้างประชาธิปไตยและการสร้างความปรองดองทั่วโลก ต่างพิจารณาว่าประเทศชิลีและอาร์เจนตินา ถือเป็นต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในกระบวนการดังกล่าว ดังนั้น ผู้เขียนจึงพยายามศึกษาเรื่องราวการสร้างประชาธิปไตยและการสร้างความปรองดองในประเทศชิลี ผู้เขียนมีข้อถกเถียงว่า ปัจจัยที่ทำให้ประเทศชิลีประสบความสำเร็จมาจากความกล้าหาญของผู้นำพลเรือนภายหลังการเปลี่ยนผ่าน การปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง การอาศัยความยุติธรรมระหว่างประเทศและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาธิปไตยและการสร้างความปรองดองของประเทศชิลีบรรลุผลในระดับหนึ่ง

คำสำคัญ: การเปลี่ยนผ่าน/ กระบวนการเป็นประชาธิปไตย/ ความปรองดอง/ ประเทศชิลี

Abstract

Under Augusto Pinochet regime, Chile was under the military dictatorship. The human rights were severely abused especially during 1973-1978. It was reported that 3,000 people were killed and disappeared which committed by state agents. However, before leaving his position, Pinochet enacted many laws

to prevent himself from being prosecuted from the new government. In this article, the author proposed the question on the premise that many democratization and reconciliation scholars always considered that Chile and Argentina as successful cases. The author therefore analyzed democratization and reconciliation in Chile. The author argues that the factors contributing to the successful procedures were the courage of civilian leader after transition, the security sector reform, clinging on international justice, and the strength of civil society. These were all key factors for the success of democratization and reconciliation in Chile.

Keywords: Transition/ Democratization/ Reconciliation/ Chile

บทนำ

ระหว่างปี ค.ศ. 1973-1990 การปกครองเผด็จการโดยนายพลออกุสโต ปิโนเชต์ (Augusto Pinochet) ซึ่งได้รับการหนุนหลังโดยประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ก่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อกลุ่มผู้นิยมอดีตประธานาธิบดีซัลวาดอร์ อัลเลนเด (Salvador Allende: ดำรงตำแหน่งระหว่างปี ค.ศ. 1970-1973) และผู้ฝึกฝนลัทธิสังคมนิยมในวงกว้าง การละเมิดสิทธิมนุษยชนในช่วงเวลาดังกล่าวส่งผลให้ประเทศชิลี หนึ่งในประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคละตินอเมริกาที่รัฐบาลปฏิบัติต่อประชาชนในระดับเลวร้ายที่สุด ก่อนที่นายพลปิโนเชต์จะก้าวลงจากอำนาจ เขาได้ออกกฎหมายและภาคปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลใหม่ซึ่งมาตามครรลองระบอบประชาธิปไตยเข้ามาตรวจสอบยุกระบอบทหารของเขา แม้จะเต็มไปด้วยอุปสรรคนานัปการ อย่างไรก็ตาม บทความนี้ผู้เขียนได้ตั้งคำถามว่า ในเมื่อวงวิชาการด้านการสร้างประชาธิปไตยและการสร้าง

ความปรองดองทั่วโลก ต่างพิจารณาว่าประเทศชิลีและอาร์เจนตินา ถือเป็นต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในกระบวนการดังกล่าว ดังนั้น ผู้เขียนจึงพยายามศึกษาเรื่องราวการสร้างประชาธิปไตยและการสร้างความปรองดองในประเทศ ผู้เขียนมีข้อถกเถียงว่า ปัจจัยที่ทำให้ประเทศชิลีประสบความสำเร็จมาจากความกล้าหาญของผู้นำพลเรือนภายหลังการเปลี่ยนผ่านการปฏิรูปภาคส่วน ความมั่นคง การอาศัยความยุติธรรมระหว่างประเทศและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาธิปไตยและการสร้างความปรองดองของประเทศชิลีบรรลุผลได้ระดับหนึ่ง

บทความนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งจะพิจารณาประวัติศาสตร์ ความรุนแรงและบทบาทกองทัพในประเทศชิลีภายใต้ระบอบปิโนเชต์ ส่วนที่สองจะพิจารณาถึงการเผชิญหน้า และความตึงเครียดของรัฐบาลประชาธิปไตยกับระบอบทหาร ตลอดจนกระบวนการสร้างประชาธิปไตยและความปรองดอง และส่วนที่สามคือการอภิปรายผลและบทสรุป

ความรุนแรงและกองทัพในประเทศชิลี

นับตั้งแต่การก้าวขึ้นสู่อำนาจผ่านการรัฐประหารซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประเทศสหรัฐอเมริกาโดยนายพลออกุสโต ปิโนเชต์ (Augusto Pinochet) ผู้นำเผด็จการทหารประเทศชิลีในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 1973 เป็นต้นมา การปราบปรามและการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนผู้ฝักใฝ่ในอดีตประธานาธิบดีซัลวาดอร์ อัลเลนเด (Salvador Allende) และผู้ฝักใฝ่ลัทธิสังคมนิยมได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายทั่วประเทศ ในช่วงระยะเวลาเพียงแค่ 6 เดือนแรกภายใต้ระบอบปิโนเชต์ ประชาชนถูกฆาตกรรมและถูกทำให้สูญหายหลายร้อยคน การละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในระหว่างปี ค.ศ. 1973-1978 เมื่อรวมระยะเวลาการครองอำนาจ 17 ปี (1973-1990) ของปิโนเชต์แล้ว ประชาชนชาวชิลีมากกว่า 3,000 คน ถูกฆาตกรรมและถูกทำให้สูญหาย ซึ่งเกิดจากการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐแทบทั้งสิ้น ในจำนวน

ดังกล่าวมีชาวชิลีมากกว่า 200 คนที่ถูกพิพากษาประหารชีวิตจากศาลทหาร ศาลทหารถือว่าเป็นอีกอาวุธสำคัญของปิโนเชต์ในการลงโทษศัตรูการเมือง การขึ้นศาลทหารเป็นการลดขั้นตอนและตัดโอกาสของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดี อีกทั้ง ผู้พิพากษาก็เป็นทหารทั้งหมด (Aguilar, 2013) ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีชาวชิลีอีกหลายพันรายถูกจับขังตามใจชอบ ถูกทรมานในเรือนจำและถูกสร้างความอับอายในที่สาธารณะภายใต้ระบอบปิโนเชต์ (Collins, 2008)

ข้อมูลข้างต้นจึงพอจะบ่งบอกได้ระดับหนึ่งว่า ระบอบปิโนเชต์ถือว่าเป็นหนึ่งในระบอบเผด็จการทหารที่เหี้ยมโหดที่สุดในโลก ระบอบเผด็จการทหารชิลีเป็นเหมือนกับระบอบเผด็จการทั่วโลก ไม่เพียงแต่ในแง่การละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่ก่อนที่จะลงจากอำนาจพวกเขาได้กระทำทุกวิถีทางเพื่อลบล้างการกระทำผิดของตนเอง โดยรัฐบาลชิลีได้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมในปี ค.ศ. 1978 เพื่อลบล้างการกระทำของทหารระหว่างปี ค.ศ. 1973-1978 และกฎหมายดังกล่าวยังมีผลบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน

ภายใต้ระบอบปิโนเชต์เป็นช่วงเวลาที่ยุทธการมีบทบาทเป็นอย่างสูง นอกจากรัฐจัดสรรงบประมาณระหว่างร้อยละ 7 ถึงร้อยละ 10 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ให้แก่กองทัพแล้ว ปิโนเชต์ยังอาศัยรายได้จากบริษัทน้ำมันของรัฐหรือ Pertamina เพื่อนำเงินเข้ากองทัพ ปิโนเชต์ยังได้ออกกฎหมายเหมืองแร่ทองแดง กฎหมายนี้ระบุให้รัฐเป็นเจ้าของบริษัทเหมืองแร่ทองแดงหรือ Codelco และบัญญัติให้ต้องนำรายได้จากการขายแร่ทองแดงร้อยละ 10 ต่อปี จัดสรรให้เป็นงบประมาณแก่กองทัพ ต่อมาปิโนเชต์ได้เพิ่มเติมกฎหมายในปี ค.ศ. 1987 ให้นำรวมรายได้ที่ได้จากการขายทั้งแร่ทองคำให้แก่กองทัพอีกด้วย ผลที่ตามมาจึงทำให้กองทัพมีงบประมาณเพิ่มขึ้นที่ไม่นับรวมจากงบประมาณแผ่นดินอีกถึงร้อยละ 20-30 ต่อปี เงินจำนวนมากเหล่านี้ถูกนำไปใช้ในการซื้ออาวุธจำนวนมากและกองทัพมักจะมีข่าวฉาวเกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชัน นอกจากนี้ ในช่วงทศวรรษที่ 1980 รัฐบาลชิลีได้แปรรูปกิจการของรัฐให้เป็นเอกชนและลดจำนวนเงินบำเหน็จบำนาญแก่ข้าราชการ

ซึ่งในกระบวนการแปรรูปดังกล่าว ทั้งปิโนเชต์และนายทหารจำนวนหนึ่ง ถูกกล่าวหาว่าได้รับผลประโยชน์มหาศาลเข้ากระเป่าตนเอง ขณะที่การลดเงิน บำนาญได้รับการปรับใช้ครอบคลุมข้าราชการทั่วประเทศ แต่ยกเว้นมิให้ใช้กับ ทหาร ที่สำคัญ ก่อนที่ปิโนเชต์จะลงจากอำนาจในปี ค.ศ. 1990 เขาได้ออก กฎหมายห้ามไม่ให้รัฐบาลใหม่เข้ามาตรวจสอบการกระทำที่มีขอบมาพากลใน ช่วงการแปรรูปกิจการของรัฐให้เป็นของเอกชน (Addison, 2009) อนึ่ง หลายปีต่อมาภายหลังลงจากอำนาจแล้ว มีการเปิดเผยว่า ปิโนเชต์ได้ฝากเงิน หลายพันล้านดอลลาร์ ที่ Riggs Bank ในประเทศสหรัฐฯ ๖

ไม่เพียงแต่กองทัพเท่านั้นที่ทรงอิทธิพล สถาบันตุลาการภายใต้ระบอบ ปิโนเชต์ถือว่ามิชอบหากไม่น้อยไปกว่ากัน ผู้พิพากษาจำนวนมากในศาลสูงสุด เห็นพ้องกับการรัฐประหารของปิโนเชต์มาตั้งแต่ต้น จึงปฏิเสธตรวจสอบและ ถ่วงดุลอำนาจของรัฐบาลมาตลอด ศาลได้ปฏิเสธรับคำร้องขอเพื่อให้สอบสวน กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกชนิดระหว่างปี ค.ศ. 1973-1983 และไม่ก้าวล่วงไปขอข้อมูลหรือเอกสาร อันเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการใช้อำนาจในทางมิชอบจากรัฐบาล ศาลยังปฏิเสธออกหมายจับต่อเจ้าหน้าที่รัฐตาม ที่องค์กร Vicaria หรือองค์กรประชาสังคมคาทอลิก องค์กรที่ทำหน้าที่ ช่วยเหลือเหยื่อทางการเมืองได้ยื่นรายชื่อและข้อมูลเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนใช้ ความรุนแรงถึง 5,400 กรณี นอกจากนี้ แม้รัฐธรรมนูญประเทศชิลีได้ระบุว่า ศาลสูงสุดมีอำนาจในการทบทวนคำพิพากษาศาลทุกประเภท รวมถึงศาลทหาร แต่ศาลสูงสุดปฏิเสธที่จะทบทวนคำพิพากษาจากศาลทหารทั้งหมด แม้แต่ ข้อความในกฎหมายนิรโทษกรรมปี ค.ศ. 1978 ได้ระบุว่า ก่อนจะมีการ นิรโทษกรรมในทุกกรณี ศาลสูงสุดสามารถเลือกวิธีการสืบสวนหาความจริงและ ให้ทหารผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดเข้าสู่กระบวนการก่อน แต่ศาลสูงสุดใน ประเทศชิลีเลือกที่จะยอมรับกฎหมายนิรโทษกรรมอย่างไม่มีเงื่อนไข โดยไม่มี การสืบสวนแต่อย่างใด ในทางส่วนตัวปิโนเชต์ได้รักษาความสัมพันธ์แนบแน่น กับผู้พิพากษาไว้อย่างต่อเนื่อง มีการเพิ่มเงินเดือนให้ผู้พิพากษาและมีการ

แต่งตั้งคนของตนเองเข้าไปเป็นผู้พิพากษาจำนวนมาก (Aguilar, 2013) เมื่อพิจารณาจากข้อมูลข้างต้นจึงสอดคล้องกับคำกล่าวของ โรเบิร์ต บาร์รอส (Robert Barros, 2002, p. 250) นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในภูมิภาคละตินอเมริกาที่ว่า “ศาลมิได้ทำอะไรเพื่อหยุดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขนาดใหญ่ในช่วงการปกครองปีแรก ๆ ของปิโนเชต์”

ในปี ค.ศ. 1988 ปิโนเชต์ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนชาวชิลีลงประชามติว่าจะเลือกให้เขาเป็นผู้นำต่อไปหรือไม่ ผลปรากฏว่า ผลคะแนนมากกว่ากึ่งหนึ่งของชาวชิลีปฏิเสธให้เขาดำรงตำแหน่งต่อไป ปิโนเชต์ใช้เวลาต่อมาอีกสองปีในการเตรียมการถ่ายโอนก่อนที่อำนาจจะคืนสู่รัฐบาลพลเรือน ในปี ค.ศ. 1990 ประเทศชิลีมีการเลือกตั้ง โดยมีนาย Patricio Aylwin เป็นประธานาธิบดีพลเรือนคนแรกภายหลังการเปลี่ยนผ่าน โดยประธานาธิบดี Aylwin ปกครองระหว่างปี ค.ศ. 1990-1994 และในขณะนั้นได้มีผู้ลี้ภัยทางการเมืองหลายพันคนซึ่งเคยอาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา และประเทศในทวีปยุโรปทยอยกลับคืนสู่ประเทศชิลี (Meade, 2001)

ปมปัญหาที่หนักหน่วงที่สุดคือ ก่อนที่ปิโนเชต์จะลงจากตำแหน่ง เขาได้สร้างกำแพงไว้อย่างแน่นหนาเพื่อเป็นเกราะกำบังมิให้รัฐบาลใหม่สามารถทำอะไรเขาได้ ไม่เพียงแต่กฎหมายนิรโทษกรรม กฎหมายมิให้รัฐบาลใหม่ตรวจสอบการทุจริตในอดีต และการแต่งตั้งคนของตนเองเข้าไปเป็นผู้พิพากษาจำนวนมากดังที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ ปิโนเชต์ยังได้จ่ายเงินให้ผู้พิพากษาอีกจำนวนหนึ่งเพื่อให้เกษียณอายุราชการก่อนกำหนดแทนที่ด้วยการแต่งตั้งผู้พิพากษาคคนของตนเองเข้าไปเพิ่มเติมในระบอบยุติธรรมอีก ปิโนเชต์ยังได้แต่งตั้งตนเองและแต่งตั้งนายทหารจำนวนมากให้เป็นวุฒิสมาชิกตลอดชีพ โดยสภาสูงนี้มีสิทธิวิโต้กฎหมายใดก็ตามที่สภาล่างหรือสภาที่มาจากการเลือกตั้งได้ผ่านกฎหมายไว้ ไม่เพียงเท่านั้น ปิโนเชต์ยังให้ตนเองครองตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดจนถึงปี ค.ศ. 1998 (แม้หลังปี ค.ศ. 1998 เขาก็ยังเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดอยู่ดี) ปิโนเชต์ยังได้เพิ่มเงินเดือนรวมถึงบำเหน็จบำนาญให้

นายทหารเพื่อแลกกับความจงรักภักดี (Meade, 2001) นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญชิลียังได้ระบุว่า ประธานาธิบดีไม่สามารถถอดถอนและเปลี่ยนตัวผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ ขณะที่ผู้บัญชาการเหล่าทัพต่าง ๆ ดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี หากประธานาธิบดีต้องการโยกย้ายต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาความมั่นคง แห่งชาติเป็นเบื้องต้นก่อน และจะต้องได้รับการอนุมัติจากผู้บัญชาการทหารสูงสุดเท่านั้น ยิ่งกว่านั้นเจ้าหน้าที่ในสถาบันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาความมั่นคงแห่งชาติ หน่วยข่าวกรองแห่งชาติ และนายทหารทุกเหล่าทัพ ต่างเป็นคนของปิโนเชต์ที่คอยทำหน้าที่สอดส่องและกีดกันมิให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงกองทัพ ไม่เพียงเท่านั้น ความเป็นอิสระของกองทัพยังได้รับการปกป้องจากกลไกในด้านงบประมาณ เพราะรัฐธรรมนูญระบุไว้ว่า รัฐบาลต้องจัดสรรเงินให้กองทัพในจำนวนที่ไม่น้อยกว่าปีก่อน ๆ ทุกปี และกองทัพยังสามารถคงรายได้จากบริษัทเหมืองแร่ทองแดงและทองคำหรือ Codelco ไม่น้อยกว่าร้อยละสิบต่อไป ตลอดจนกองทัพได้ออกกฎหมาย “The Organic Law of 1989” มีเนื้อหาระบุป้องกันมิให้รัฐบาลพลเรือนเข้ามาเกี่ยวข้องกับโปรแกรมการฝึกทหาร การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเชิงยุทธศาสตร์และนโยบายต่าง ๆ ของกองทัพ (Silva, 2002)

ตัวอย่างข้างต้นจึงพอทำให้เชื่อได้ว่า รัฐบาลใหม่ในระหว่างกาเปลี่ยนผ่านต้องประสบพบเจอกับความยากลำบาก กระทั่งเรียกได้ว่า จะไม่สามารถเข้ามาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอดีต ตรวจสอบการทุจริต รวมถึงไม่สามารถปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นกองทัพหรือสถาบันตุลาการได้แน่นอน ในแง่นี้ประชาธิปไตยเกิดใหม่ของประเทศชิลีหลังจากปี ค.ศ. 1990 จะต้องดำรงอยู่ควบคู่กับร่องรอยเผด็จการจำนวนมหาศาลที่ระบอบเผด็จการปิโนเชต์ได้สร้างไว้ ประเทศชิลีเหมือนกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคละติน ซึ่งเคยเต็มไปด้วยการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังนั้น ระหว่างกาเปลี่ยนผ่านไปเป็นประชาธิปไตย จึงมักพบกับอุปสรรคในการสะสางต่อภาระในอดีต และพบกับความยากลำบากในการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง

มิให้ทหารกลับเข้ามาแทรกแซง ในหัวข้อต่อไป ผู้เขียนจะกล่าวถึงกระบวนการสร้างประชาธิปไตยและการสร้างความปรองดองในประเทศชิลี

กระบวนการสร้างประชาธิปไตย และการสร้างความปรองดองในประเทศชิลี

ในวันกล่าวสุนทรพจน์เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี Patricio Aylwin เขาได้กล่าวแสดงความเสียใจในนามประเทศต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอดีตและให้คำมั่นสัญญาว่าเหตุการณ์ในอดีตจะไม่หวนกลับมาเกิดขึ้นอีกครั้งในประเทศชิลี แม้ประธานาธิบดี Aylwin เคยย้ายกับประชาชนในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งว่า เขามีความมุ่งมั่นในการสร้างประชาธิปไตยและสร้างความปรองดองในประเทศ เนื่องด้วยข้อจำกัดจากการที่ระบอบทหารสร้างกำแพงไว้อย่างแน่นหนาทั้งหมด รวมถึง การที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุดคือ พลเอกปิโนเชต์ จึงทำให้ประธานาธิบดี Aylwin ทำงานได้ค่อนข้างยากลำบาก กระนั้นก็ดี ประธานาธิบดี Aylwin ได้แสดงออกถึงการไม่ยอมจำนนต่ออิทธิพลของกองทัพ เช่น เขาได้แต่งตั้งรัฐมนตรีกลาโหมที่เป็นพลเรือนทั้ง ๆ ที่กองทัพขอให้ตำแหน่งดังกล่าวเป็นตัวแทนของทหาร รัฐบาลยังได้ปฏิเสธทำตามข้อตกลงกับสภาความมั่นคง ซึ่งระบุให้รัฐบาลต้องมาร่วมประชุมด้วยทุกเดือน เพื่อรายงานสถานการณ์การบริหารประเทศให้สภาความมั่นคงทราบ รัฐบาลยังได้ปฏิเสธที่จะหารือกับผู้บังคับบัญชาเหล่าทัพในเรื่องอื่น ๆ ยกเว้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกองทัพเท่านั้น ในเมื่อรัฐบาลไม่ยอมอยู่ภายใต้การยอมจำนนต่อกองทัพ กองทัพก็ได้ตอบโต้โดยมิให้ความร่วมมือกับรัฐบาลเช่นกัน เช่น ปิโนเชต์ปฏิเสธที่จะพูดจากับรัฐมนตรีกลาโหมผู้เป็นพลเรือนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจการพลเรือน-ทหาร ปิโนเชต์ยังไม่เข้าร่วมรับฟังในคำปราศรัยประจำปีของประธานาธิบดีที่มีต่อสมาชิกวุฒิสภา และไม่เข้าร่วมงานสำคัญต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าเขาต้องอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลพลเรือน ยังมีเรื่องที่รัฐบาลไม่ยอมจำนนต่อกองทัพ โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณทหาร

แต่เดิมกองทัพพระบรูให้รัฐบาลจะต้องให้งบประมาณทหารในจำนวนที่แน่นอนไม่น้อยกว่าปี ค.ศ. 1989 และเพิ่มขึ้นทุกปี แต่รัฐบาล Aylwin ปฏิเสธทำตาม โดยรัฐบาลต้องการให้งบประมาณทหารอิงกับผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product: GNP) แทนรายได้ที่แน่นอนตามที่กองทัพต้องการ ทว่ากองทัพไม่พอใจการกระทำดังกล่าวด้วยเหตุผลว่า GNP เป็นเรื่องยากที่จะคาดการณ์ นอกจากนี้ ทุกรัฐบาลพลเรือนหลังจากปี ค.ศ. 1990 เรื่อยมายังได้พยายามปรับลดงบประมาณกองทัพลงอีกด้วย (เช่น งบประมาณที่กองทัพได้รับในปี ค.ศ. 1989 อยู่ที่ร้อยละ 17.2 จากงบประมาณแผ่นดิน เหลือเพียงร้อยละ 8.9 ในปี ค.ศ. 1997) โดยรัฐบาลนำเงินส่วนที่ปรับลดไปใช้จ่ายด้านพัฒนาสังคมในประเทศแทน

ประธานาธิบดี Aylwin ยังเผชิญปัญหาและข้อจำกัดกับความพยายามในการปฏิรูปให้กองทัพเป็นประชาธิปไตย เช่น ในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 1992 ประธานาธิบดี Aylwin ได้จัดทำข้อเสนอให้รัฐสภาออกกฎหมายเพื่อให้อำนาจประธานาธิบดีสามารถแต่งตั้งและถอดถอนนายทหารระดับสูงได้ แต่กฎหมายดังกล่าวถูกวิโต้โดยวุฒิสภา ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นทหารและได้รับการแต่งตั้งให้ทำงานตลอดชีพโดย ปิโนเชต์ เช่นเดียวกับในเดือนเมษายนปี ค.ศ. 1993 Aylwin จัดทำข้อเสนอให้รัฐสภาออกกฎหมายเพื่อไม่ให้ทหารที่เกษียณอายุราชการแล้วสามารถดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ ซึ่ง Aylwin สื่อถึงการนำปิโนเชต์ออกจากตำแหน่ง เนื่องจากในขณะนั้นปิโนเชต์มีอายุ 78 แล้ว แต่สภาสูงปฏิเสธกฎหมายนี้เช่นกัน (Silva, 2002)

ภายหลังที่ประธานาธิบดี Aylwin ดำรงตำแหน่งได้หนึ่งเดือน เขาได้จัดตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงเพื่อการปรองดอง (Truth and Reconciliation Commission) โดยมี Raul Rettig อดีตวุฒิสมาชิกและเอกอัครราชทูตชิลีประจำประเทศบราซิลในยุคประธานาธิบดีชิลวาดอร์ อัลเลนเด (Salvador Allende) เป็นประธาน คณะกรรมการ ฯ ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบมรดกและสืบสวนการละเมิดสิทธิมนุษยชน อันส่งผลให้มี

ผู้เสียชีวิต ถูกทำให้สูญหาย และถูกทรมาน ภายใต้การปกครองของปิโนเชต์ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1973 ถึง 11 มีนาคม ค.ศ. 1990 ในช่วงการก่อตั้งคณะกรรมการ ฯ นั้น ทั้งกองทัพและกลุ่มฝ่ายขวาในประเทศต่างโจมตี การตัดสินใจจัดตั้งคณะกรรมการ ฯ ของประธานาธิบดี Aylwin พร้อมทั้งระบุว่า ประธานาธิบดี Aylwin กำลังละเมิดกฎหมายนิรโทษกรรมในปี ค.ศ. 1978 และการสืบสวนชุดนี้ถือว่าผิดกฎหมายนิรโทษกรรมเช่นกัน ประธานาธิบดี Aylwin ไม่เพียงแต่ถูกตำหนิจากกองทัพและฝ่ายขวาเท่านั้น เขายังคงถูกตำหนิ ในเหตุผลว่า เพียงแค่จัดตั้งคณะกรรมการ ฯ ยังเป็นการแสดงออกต่อการ เคารพในชะตากรรมของเหยื่อน้อยเกินไป เขาถูกตำหนิจากพรรคฝ่ายซ้ายใน รัฐสภาและมีการเดินขบวนตามท้องถนนจากเหยื่อและญาติของเหยื่อผู้ถูก กระทำ ความรุนแรง จากนักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชน และจากองค์กรคริสตจักร หลายองค์กร โดยเฉพาะองค์กร Vicaria de la Solidaridad (เป็นองค์กรที่ รวบรวมหลักฐานของคนสูญหายและถูกคุมขังไว้ฉบับพัน ๆ ราย) เพื่อให้มีการ ดำเนินคดีต่อผู้ก่อความรุนแรง (Aguilar, 2013)

ภายหลังคณะกรรมการค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองทำงานได้ หลายเดือน คณะกรรมการ ฯ ได้จัดทำรายงานการศึกษาให้รัฐบาลในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991 รายงานดังกล่าวระบุว่า ภายใต้ระบอบปิโนเชต์นั้น มีผู้เสียชีวิตนับ 3,000 ราย ถูกทำให้สูญหายมากกว่า 1,000 ราย ถูกทรมาน ประมาณ 27,000 ราย และการกระทำดังกล่าวกว่าร้อยละ 95 เป็นฝีมือ เจ้าหน้าที่รัฐ เนื้อหาในรายงานยังได้วิจารณ์การทำงานของสถาบันตุลาการ ในฐานะเป็นพันธมิตรแนบแน่นกับปิโนเชต์ สถาบันตุลาการมีความสัมพันธ์ ใกล้ชิดกับทหารจนมองข้ามความยุติธรรมที่สถาบันตนเองพึงจะมี (Aguilar, 2013) ความรุนแรงในประเทศชิลีเหมือนกับความรุนแรงในหลายประเทศ ซึ่งกลุ่มชนชั้นกลางที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมักสนับสนุนให้ทหารปราบปราม กลุ่มฝ่ายซ้ายให้เด็ดขาด เพื่อมิให้อุดมการณ์สังคมนิยมส่งผลกระทบต่อ การแสวงหาความมั่งคั่งของชนชั้นตนเอง ในรายงานจึงได้ตำหนิคนเหล่านี้เช่นกัน

ที่ปิดตามองไม่เห็นการใช้ความรุนแรงของรัฐ (Turned a blind eye on state violence) (Chuter, 2006) ที่สำคัญ คณะกรรมการ ฯ ได้แนะนำให้รัฐบาลช่วยเหลือเยียวยาทั้งรูปของเงินและสวัสดิการอื่น ๆ ต่อเหยื่อ (Burt, 2011)

รายงานดังกล่าวทำให้สาธารณชนได้ทราบถึงความโหดร้ายของระบอบปิโนเชต์ อันนำมาซึ่งความรู้สึกเจ็บปวดในวงกว้าง จากนั้นวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ. 1991 ประธานาธิบดี Aylwin ได้กล่าวสุนทรพจน์ขอโทษต่อเหยื่อและญาติพี่น้องของเหยื่อในนามประเทศ พร้อมสัญญาว่าจะช่วยเหลือเยียวยาทั้งรูปของเงินและเยียวยาทางจิตใจต่อเหยื่อ ประธานาธิบดี Aylwin ยังได้เรียกร้องให้กองทัพตระหนักถึงความเจ็บปวดของเหยื่อผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากฝีมือของตนเอง ขณะที่กองทัพออกแถลงการณ์ตอบโต้ไม่เห็นด้วยกับข้อเรียกร้องดังกล่าว กองทัพให้เหตุผลว่า ภารกิจที่ตนเองทำตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973 เรื่อยมาคือ ภารกิจรักชาติ (Patriotic mission) (Silva, 2002)

ควรต้องขยายความถึงปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองอันประหลาดในยุคประธานาธิบดี Aylwin เพิ่มเติม กล่าวคือ เขาต้องเผชิญต่อการล่มสลายจากการถูกรัฐประหารจากกองทัพครั้งใหญ่ถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกเกิดขึ้นจากการที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในรัฐสภาได้ตรวจสอบสืบสวนการโอนเงินผิดปกติกองทุนของลูกชายปิโนเชต์ที่เกิดขึ้นหลายครั้งหลายคราในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 หรือเรียกกันในยุครัฐบาล Aylwin ว่าเป็นคดี “Pinocheques” กองทัพโกรธแค้นที่รัฐบาลและรัฐสภาในนามประชาธิปไตยพลเรือนเข้ามายุ่งเกี่ยวกับครอบครัวปิโนเชต์ ดังนั้น เย็นวันที่ 19 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1990 ปิโนเชต์ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุดจึงได้ประกาศเตือนภัยขั้นสูงสุดและออกคำสั่งให้ทหารทั้งหมดเตรียมตัวให้พร้อมในค่ายทหาร แน่แน่นอนว่าการประกาศของปิโนเชต์ทำในนามส่วนตัว มิได้มาจากการปรึกษาหารือกับรัฐบาล แม้ในวันรุ่งขึ้นจะไม่ได้เกิดอะไรขึ้นในประเทศชิลี โดยปิโนเชต์กล่าวอ้างว่า การประกาศดังกล่าวเป็นไปเพื่อฝึกความพร้อมและระเบียบวินัยให้กองทัพ อย่างไรก็ตาม การประกาศเช่นนี้ชัดเจนว่า เขาต้องการจะข่มขู่ไม่ให้รัฐบาลเข้ามายุ่งกับ

ครอบครัวตนเอง ครั้งที่สองเกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1993 ปีโนเชต์ประกาศให้นายทหารทั่วประเทศเตรียมความพร้อมตลอด 24 ชั่วโมง ในค่ายทหาร เนื่องด้วยเป็นช่วงที่ประธานาธิบดี Aylwin เดินทางไปเยือนประเทศในทวีปยุโรป คำประกาศมีผลอยู่ถึง 5 วัน และเกิดขึ้นควบคู่กับการเข้าออกและพบปะของนายทหารระดับสูงจำนวนมาก ณ ที่ทำการกองทัพ มีรถถังมากกว่าหนึ่งร้อยคันเตรียมพร้อมที่จะออกไปนอกค่ายทหาร รักษาการแทนประธานาธิบดี ในขณะนั้นคือ Enrique Krauss ได้แก้ไขปัญห ด้วยการเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการฉุกเฉินและเจรจากับตัวแทนระดับสูงของกองทัพอย่างเคร่งเครียด จนสามารถยุติสถานการณ์อันตึงเครียดนี้ได้ ทั้งนี้ เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากการพยายามขุดคุ้ยอย่างต่อเนื่องในกรณี “Pinocheques” ต่อมาเมื่อประธานาธิบดี Aylwin เดินทางกลับมาถึงชิลี เขาได้ตำหนิการกระทำของพลเอกปีโนเชต์อย่างรุนแรงต่อสาธารณชน อย่างไรก็ตาม กรณีของชิลียังไม่รุนแรงนักถ้าเทียบกับกรณีประเทศอาร์เจนตินา ซึ่งเกิดการลอบฆ่าประธานาธิบดี พลเรือน และการก่อกบฏโดยกองทัพหลายครั้งในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 และต้นทศวรรษที่ 1990 (Silva, 2002)

แม้สถานการณ์ของรัฐบาลประธานาธิบดี Aylwin จะไม่ได้ราบรื่น แต่คุณูปการหนึ่งที่สำคัญคือ รัฐบาลพลเรือนชิลียืนยันหลักการประชาธิปไตย อันมีพลเรือนเป็นใหญ่ทันทีที่ประเทศข้ามผ่านเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลปฏิเสธรอสิทธิหลายประการของกองทัพ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ กองทัพ รัฐบาลยังได้ตรวจสอบการทุจริตของกองทัพในอดีต เช่นเดียวกับไม่ให้กองทัพเข้ามามีส่วนสำคัญในนโยบายสาธารณะทั้งในและนอกประเทศ ตลอดจนจัดตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองเพื่อเผยแพร่ความรุนแรงที่เกิดภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร

ประธานาธิบดีคนต่อมาคือ Eduardo Frei (1994-2000) ประธานาธิบดี Frei ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศตามแนวทางกระบวนการทำให้ทันสมัย (Modernization) และปล่อยให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไป

ในตัวมันเองสำหรับการจัดการกับความรุนแรงในอดีต แต่กับกองทัพแล้ว เขาไม่ปล่อยให้กองทัพผูกขาดอำนาจและความเชี่ยวชาญฝ่ายเดียว เขาได้สร้างชุมชนการป้องกันประเทศ (Defence community) อันเป็นการรวมตัวของสถาบันการศึกษาจำนวนมากในประเทศขึ้นมา เพื่อเปิดโอกาสให้กองทัพเข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนประเด็นความมั่นคงกับพลเรือนในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การประชุม การสอนหนังสือ และการเผยแพร่บทความตามสื่อและวารสารต่าง ๆ

ความตึงเครียดระหว่างรัฐบาลประธานาธิบดี Frei กับกองทัพเกิดขึ้นเช่นกัน ภายหลังจากประธานาธิบดี Frei ดำรงตำแหน่งครบหนึ่งเดือน ศาลชิลีได้พิจารณาคดี “Caso Degollados” ซึ่งเป็นคดีที่กองกำลังทหารและตำรวจได้สังหารกลุ่มนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1985 ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 17 ราย เหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่เป็นประจักษ์ว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนรุนแรงในชิลี ศาลได้ระบุว่า นายพล Rodolfo Stange ผู้เป็นหัวหน้าคุมกองกำลังปราบปรามประชาชนในเหตุการณ์ดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องและต้องรับผิดชอบโดยตรง จากนั้นประธานาธิบดี Frei ขอให้เขาลาออกจากการเป็นสมาชิกวุฒิสภาตลอดชีพเพื่อแสดงความรับผิดชอบ แต่นายพล Stange ปฏิเสธที่จะทำตามสิ่งที่ประธานาธิบดี Frei ร้องขอ เนื่องด้วยวุฒิสมาชิกตลอดชีพจำนวนมากที่เป็นทหาร แนะนำมิให้เขาสนใจอะไรก็ตามจากประธานาธิบดี Frei นอกจากนี้ ในเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1995 ศาลสูงสุดชิลีได้พิพากษาคดีหนึ่งอันเป็นผลมาจากแรงกดดันที่ประเทศสหรัฐฯ มีต่อคดีดังกล่าว ศาลได้พิพากษาให้นายพล Manuel Contreras อดีตหัวหน้าข่าวกรอง และผู้ช่วยของเขาคือ พันเอก Pedro Espinoza จำคุกคนละ 7 ปี และ 6 ปี ตามลำดับ เพราะทั้งคู่มีส่วนในการลอบสังหารด้วยการก่อระเบิดรถยนต์นาย Orlando Letelier ที่กรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐฯ ในวันที่ 21 กันยายน ปี ค.ศ. 1976 (เหตุการณ์นี้ยังทำให้เพื่อนร่วมงานชาวอเมริกันของนาย Letelier ต้องเสียชีวิตคือ

นาง Ronni Karpen Moffitt ขณะทีนาย Michael Moffitt ผู้เป็นสามี ได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ดังกล่าว) (Collins, 2008) นาย Letelier เคยเป็นนักเศรษฐศาสตร์ นักเคลื่อนไหวฝ่ายซ้าย และอดีตนักการเมืองคนสำคัญของประเทศชิลีของประธานาธิบดีประธานาธิบดีซัลวาดอร์ อัลเลนเด ต่อมา ภายหลังการรัฐประหารปี ค.ศ. 1973 เขาได้ลี้ภัยการเมืองไปประเทศสหรัฐฯ ๖ อย่างไรก็ตาม กองทัพไม่อนุญาตให้นำสองคนนี้ไปปรับโทษตามคำพิพากษา โดยนำสองคนนี้ไปอยู่ที่โรงพยาบาลกองทัพบกแทน กองทัพให้เหตุผลว่า ทั้งคู่มิมีปัญหาด้านสุขภาพ ทั้งคู่อยู่ในโรงพยาบาลกองทัพเป็นเวลาสองเดือน แต่ด้วยกระแสกดดันจากประธานาธิบดี Frei และภาคประชาสังคม กองทัพจึงยินยอมปล่อยตัวสองคนดังกล่าวเข้าเรือนจำภายใต้เงื่อนไขว่า ทั้งคู่ต้องได้รับการดูแลรักษาเป็นพิเศษในเรือนจำ (ต่อมาทั้งคู่โดนอีกหลายคดีอันเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน) สถานการณ์น่ากังวลเกิดขึ้นในวันที่ 22 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1995 กองกำลังทหารมากกว่า 1,500 นาย ได้รวมตัวประท้วงที่หน้าเรือนจำ Punta Peuco ซึ่งเป็นสถานที่คุมขังสองคนดังกล่าว และในประเด็น “Pinocheques” เช่นกัน กองทัพเรียกร้องให้รัฐบาลยุติการสืบสวนเรื่องดังกล่าวและกองทัพกดดันมิให้รัฐบาลลดงบประมาณทหารลง (Silva, 2002)

ควรต้องย้ำว่า คุณูปการที่สำคัญที่สุดในยุคประธานาธิบดี Frei คือการปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง โดยเริ่มจากการปฏิรูปสถาบันตุลาการ และผลของการปฏิรูปนี้ส่งผลต่อการปฏิรูปกองทัพในเวลาต่อมา กล่าวคือ นับจากปี ค.ศ. 1995 เรื่อยมา ประธานาธิบดี Frei ได้มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาหน้าใหม่เข้าไปทยอยแทนที่ผู้พิพากษาหัวอนุรักษ์นิยมที่เกษียณอายุในศาลสูงสุด ขณะเดียวกันรัฐบาลได้เพิ่มเงินเดือนให้ผู้พิพากษาหัวอนุรักษ์นิยมที่ยังไม่เกษียณ ในแง่นี้จึงมีการนำคนใหม่เข้าไปแทนที่คนเก่าและเพิ่มเงินเดือนให้คนเก่าเพื่อหวังให้ถอยห่างตนเองออกมาจากการสนับสนุนปิโนเชต์ (Collins, 2008) การปฏิรูปดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เฉพาะเพียงในปี ค.ศ. 1998 มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาหน้าใหม่เข้าไปอีก 11 นาย (Aguilar, 2013)

ผู้พิพากษาหน้าใหม่มีส่วนสำคัญในการสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในประเทศชิลี พวกเขาได้รับเอากฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมาตีความกฎหมายนิรโทษกรรมปี ค.ศ. 1978 เสียใหม่ พวกเขาไม่ได้ยกเลิกกฎหมายนี้ (กฎหมายนิรโทษกรรมยังมีผลบังคับใช้ถึงปัจจุบัน) และพวกเขาไม่ได้เปลี่ยนแปลงเนื้อหาของกฎหมายเช่นกัน ผู้พิพากษาหน้าใหม่มีชื่อเสียงหลายคน โดยเฉพาะผู้พิพากษาชื่อ Juan Salvador Guzman พวกเขาตีความว่า ขณะที่กฎหมายนิรโทษกรรมครอบคลุมอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตและพิสูจนีได้จากศพว่ามีการเสียชีวิตจริง ทว่าไม่ได้ครอบคลุมกรณีผู้ถูกทำให้สูญหาย ดังนั้น กรณีนี้ยังถือว่าเป็นอาชญากรรมไม่สิ้นสุด (Continuing Crimes) หรือเทียบเท่าการลักพาตัว (Tantamount to Kidnapping) นั่นหมายความว่ากฎหมายนิรโทษกรรมไม่สามารถครอบคลุมในประเด็นนี้ได้ กฎหมายนิรโทษกรรมจะครอบคลุมได้ต่อเมื่อร่างกายผู้สูญหายเหล่านั้นถูกค้นพบเพื่อพิสูจน์ว่าเธอหรือเขาเสียชีวิตแล้วจริง ๆ การตีความเช่นนี้นำไปสู่การสืบสวนกรณีผู้ถูกทำให้สูญหายเป็นจำนวนมาก (Collins, 2008) โดยการตีความในมุมมองใหม่เช่นนี้ แคท โคลลินส์ (Cath Collins, 2008, p. 26) ศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัย Diego Portales ประเทศชิลีระบุว่า การใช้ผู้ถูกทำให้สูญหายเพื่อเปิดช่องตีความกฎหมายนิรโทษกรรมใหม่ถือว่าเป็นกลยุทธ์ทางกฎหมายที่สร้างสรรค์หรือการคิดในมุมมองอย่างมีนวัตกรรม (Creative Legal Strategy or Innovative Jurisprudential Thinking)

การสืบสวนข้างต้นนำไปสู่การตั้งข้อกล่าวหากับอดีตนายทหารจำนวนมาก ในปี ค.ศ. 1998 ทหารผู้ก่อความรุนแรงมากกว่า 300 คน ถูกตั้งข้อกล่าวหาว่ามีส่วนทำให้บุคคลสูญหาย (Burt, 2011) ระหว่างการไต่สวนนายทหารเหล่านี้ทำให้สังคมชิลีและคนรุ่นใหม่ได้รับรู้กับเรื่องราวการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการกระทำของกองทัพมากขึ้น นายพล Ricardo Izurieta ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี Frei ได้ประกาศว่า เขาจะปรับปรุงภาพลักษณ์ของกองทัพในสายตาของสาธารณชนให้ดีขึ้น และจะทำให้กองทัพมีความเป็นทหารอาชีพ

และปรับปรุงกองทัพให้ทันสมัย (Silva, 2002) ทั้งนี้ ด้วยข้อจำกัดของกฎหมาย นิรโทษกรรม สังคมชิลีแทบจะไม่มีหนทางในการไต่สวนทหารเหล่านี้ได้เลย หากไม่มีการปฏิรูปสถาบันตุลาการก่อนหน้านี

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์สำคัญในชิลีเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อนายพลออกุสโต ปิโนเชต์ ถูกศาลสเปนตั้งข้อกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติและ ถูกจับในประเทศอังกฤษวันที่ 16 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1998 เนื่องจากผู้เสียชีวิต จำนวนมากในชิลีช่วงระบอบเผด็จการเป็นคนเชื้อสายสเปน ประเทศสเปนได้ขอให้อังกฤษส่งตัวปิโนเชต์ไปยังสเปนเพื่อรับการดำเนินคดี แต่อังกฤษปฏิเสธ โดยอ้างเรื่องปัญหาสุขภาพของปิโนเชต์ แม้การจับตัวปิโนเชต์ไม่เกี่ยวกับการปฏิรูปสถาบันตุลาการภายในประเทศเพราะเป็นเรื่องระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ขณะนั้น สถาบันตุลาการในประเทศได้เข้มแข็งเพียงพอที่จะไม่ยอมจำนนต่ออิทธิพลของกองทัพอีกแล้ว แม้ต่อมาปิโนเชต์จะได้กลับมา ประเทศชิลีในปี ค.ศ. 2000 และไม่ได้ติดคุกก็ตาม แต่ในช่วงเวลาที่เขาต้องต่อสู้คดีประกอบกับปัญหาสุขภาพ จึงทำให้เขาอยู่อย่างไม่มีความสุขจนกระทั่ง เสียชีวิตในปี ค.ศ. 2006

ภายหลังการหมดวาระของประธานาธิบดี Frei ประธานาธิบดีคนต่อมา คือ Ricardo Lagos (2000-2006) จากพรรคสังคมนิยม ประธานาธิบดี Lagos ได้กล่าวตั้งแต่นั้นรงค์หาเสียงเลือกตั้งว่า เขาจะให้ความสำคัญกับคดีฆาตกรรม และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอดีต ประธานาธิบดี Lagos เคยเป็นหนึ่งในศัตรูที่ปิโนเชต์ไม่ชอบมากที่สุด แต่เขากล่าวว่า จะไม่นำมาตรการทางการเมือง เข้ามาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ส่วนตัว แต่จะปล่อยให้กระบวนการยุติธรรม ทำหน้าที่โดยอิสระแทน ในวันที่ 6 มีนาคม ปี ค.ศ. 2000 ภายหลังจากปิโนเชต์ กลับมาชิลีได้เพียง 3 วัน ผู้พิพากษา Juan Salvador Guzman ได้ยื่นคำร้อง ให้ศาลตัดสินให้ถอดถอนตำแหน่งวุฒิสมาชิกตลอดชีพของปิโนเชต์ (Silva, 2002) ต่อมาในวันที่ 8 สิงหาคม ปี ค.ศ. 2000 ศาลสูงสุดชิลีได้ตัดสินด้วยคะแนนเสียงข้างมากคือ 14 ต่อ 6 เพื่อริบคืนตำแหน่งวุฒิสมาชิกตลอดชีพของ

ปิโนเชต์ ไม่เพียงเท่านั้น ต่อมาเขาถูกตั้งข้อกล่าวหามากกว่า 160 คดี กรณีมีส่วนทำให้บุคคลสูญหายและการทรมานนักโทษการเมือง (Meade, 2001)

แม้ในยุคของประธานาธิบดี Patricio Aylwin ประเทศชิลีได้จัดตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงเพื่อการปรองดอง (Truth and Reconciliation Commission) โดยมี Raul Rettig เป็นประธาน แต่ในยุคประธานาธิบดี Lagos ยังได้จัดตั้งคณะกรรมการชุดที่สองเรียกว่า คณะกรรมการว่าด้วยการทรมานและการคุมขังนักโทษการเมือง (National Commission on Political Imprisonment and Torture) เพื่อค้นหาความจริงและรวบรวมข้อมูลการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการทรมานนักโทษการเมืองในเรื่องจำส่วนหนึ่งในรายงานของคณะกรรมการ ฯ ระบุว่า นักโทษการเมืองจำนวนมากถูกทรมานด้วยการทุบตี ช็อตไฟฟ้า ถูกบังคับให้เปลือย และกดหัวจมน้ำ ข้อมูลเหล่านี้ยังตอกย้ำให้คนชิลีเห็นพิษภัยจากระบอบเผด็จการทหาร

ในยุคประธานาธิบดี Lagos อีกเช่นกัน เขาได้อาศัยความสัมพันธ์แบบเป็นทางการต่อกองทัพ โดยนัดพบพูดคุยกับผู้บัญชาการทหารสูงสุดสม่ำเสมอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ในเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 2000 ประเทศชิลีได้จัดเสวนาโต๊ะกลมขนาดใหญ่ โดยมีตัวแทนจากกองทัพ และภาคประชาสังคม นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน เข้าร่วมเสวนาว่าด้วยการปรองดองในประเทศ ซึ่งถือเป็นครั้งแรกของประเทศ ภายหลังการเสวนากองทัพได้ออกมาแสดงความเสียใจและขอโทษประชาชนต่อการปราบปรามในอดีตและรับปากกับสังคมว่าจะรวบรวมและนำข้อมูลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมถึง ข้อมูลของผู้สูญหายให้รัฐบาล ต่อมาข้อมูลดังกล่าวนำไปสู่การสร้างความกระจ่างให้กับผู้สูญหายได้มากกว่า 200 คน อนึ่ง ระหว่างปี ค.ศ. 1999-2001 มีการจัดสนทนาโต๊ะกลมเช่นนี้มากกว่า 100 ครั้ง (Collins, 2008)

ความพยายามผลักดันกองทัพออกไปจากการเมืองของประเทศชิลีในยุคประธานาธิบดี Lagos ยังกระทำผ่านการยกเลิกสมาชิกวุฒิสภาตลอดชีพ โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญในปี ค.ศ. 2005 การลดความสำคัญของสภาความมั่นคง

แห่งชาติลง การไม่ยอมรับสถานะของศาลทหารอีกต่อไป การนำนายทหารหน้าใหม่ผู้ฝึกฝนประชาธิปไตยให้เข้ามามีตำแหน่งสำคัญ เช่นเดียวกับการลดงบประมาณกองทัพ ยุคประธานาธิบดี Lagos ยังได้แสดงออกทางสัญลักษณ์ด้วยการแต่งตั้งสตรีเป็นรัฐมนตรีกลาโหมในเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 2002 คือ Michelle Bachelet จากพรรคสังคมนิยม เธอเป็นรัฐมนตรีกลาโหมหญิงคนแรกในภูมิภาคละตินอเมริกา เธอยังเป็นนักสังคมนิยมและเป็นลูกสาวของ Alberto Bachelet อดีตนายพลอากาศเอกซึ่งถูกขังคุกและลอบฆ่าภายใต้รัฐบาลปิโนเชต์ในปี ค.ศ. 1973 ซึ่งขณะนั้นทั้งแม่และตัวเธอถูกขังอยู่ในคุก จึงเห็นการทรมานนักโทษการเมืองจำนวนมาก ต่อมาเธอสามารถขออภัยโทษได้ไปอยู่ในประเทศออสเตรเลีย เธอจึงสนับสนุนกระบวนการสร้างความยุติธรรมอย่างแท้จริง

ขณะที่ระหว่างปี ค.ศ. 2006-2010 Michelle Bachelet ได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีหญิงคนแรก ภายใต้บรรยากาศของประเทศที่ทหารถูกควบคุมโดยพลเรือนแบบสมบูรณ์แบบแล้ว ประธานาธิบดี Bachelet ได้ให้อิสระกับศาลในการไต่สวนและดำเนินคดีกับทหารผู้ก่อความรุนแรงอย่างเต็มที่โดยไม่เข้าไปแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม ถึงแม้ว่ากฎหมายนิรโทษกรรมยังมีผลบังคับใช้เรื่อยมา แต่ศาลตีความเรื่องคนสูญหายที่กฎหมายนิรโทษกรรมมิได้ระบุนครอบลุมไว้เป็นหลัก ในปี ค.ศ. 2011 มีทหารมากกว่า 1,400 คน ที่ถูกตั้งข้อกล่าวหาละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนและอีกหลายร้อยคนต้องใช้ชีวิตในเรือนจำ (Burt, 2011) และปัจจุบันมีข่าวการดำเนินคดีและจำคุกทหารในอดีตสม่ำเสมอ ทำนองเดียวกันในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา สามารถพบคำขอโทษจากกองทัพและจากศาลต่อประชาชนจำนวนมาก เช่น ในปี ค.ศ. 2013 เมื่อครบรอบ 40 ปี การก้าวสู่ตำแหน่งของปิโนเชต์ ตัวแทนศาลสูงสุดได้ขอโทษประชาชนจากบทบาทของตนเองภายใต้ระบอบปิโนเชต์ พร้อมระบุว่า “มันเป็นเวลาที่ต้องร้องขอการให้อภัยจากเหยื่อและสังคมชิลีโดยรวม” (The time has come to ask for the forgiveness of victims... and of Chilean society) (BBC, 5 September 2013)

สรุปและอภิปราย

เราสามารถเรียนรู้อะไรกับเนื้อหาข้างต้นได้บ้าง ภายใต้ระบอบปิโนเชต์ระหว่างปี ค.ศ. 1973-1990 โดยเฉพาะในช่วงต้นในการครองอำนาจ ได้มีการปราบปรามจนทำให้ประชาชนมากกว่า 3,000 คน ต้องเสียชีวิตและสูญหาย ขณะที่อีกหลายพันคนต้องติดคุกและถูกทรมานอย่างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการเปลี่ยนผ่านเป็นประชาธิปไตยในปี ค.ศ. 1990 รัฐบาลพลเรือนหาญกล้าที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องและไม่ยอมจำนนต่ออิทธิพลกองทัพ ถึงแม้ว่าก่อนลงจากอำนาจ ระบอบปิโนเชต์ไว้ออกกฎหมายและสร้างเงื่อนไขจำนวนมากเพื่อทำให้กองทัพยังคงความเป็นอภิสิทธิ์ก็ตาม รัฐบาลพลเรือนได้จัดตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงเพื่อการปรองดอง (Truth and Reconciliation Commission) และต่อมาได้จัดตั้งคณะกรรมการชุดที่สองเรียกว่าคณะกรรมการว่าด้วยการทรมานและการคุมขังนักโทษการเมือง (National Commission on Political Imprisonment and Torture) โดยรายงานผลการศึกษาของทั้งสองคณะกรรมการ ฯ ได้แสดงให้เห็นถึงความโหดเหี้ยมของกองทัพ และความบิดเบี้ยวของสถาบันตุลาการในอดีต รัฐบาลพลเรือนได้อาศัยการปฏิรูปสถาบันตุลาการ โดยนำผู้พิพากษาหน้าใหม่เข้าสู่ระบบจำนวนมาก โดยคนเหล่านี้ปรับประยุกต์ใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเข้ามาตีความกฎหมายนิรโทษกรรมเสียใหม่ จึงนำไปสู่การดำเนินคดีกับทหารจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีดังกล่าวถือว่าเป็นการลดความชอบธรรมและปฏิรูปกองทัพไปในตัวด้วยเช่นกัน ผู้เขียนประมวลลระบวนกรสร้างประชาธิปไตยและความปรองดองในชิลีได้ 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก ความกล้าหาญของผู้นำพลเรือนภายหลังจากการเปลี่ยนผ่าน พาทริซิโอ ซิลวา (Patricio Silva, 2000, pp. 391-392) จากมหาวิทยาลัย Leiden ประเทศเนเธอร์แลนด์ สรุปถึงการทำงานหน้าที่ของประธานาธิบดีทั้งสามคน ภายหลังจากการเปลี่ยนผ่านเป็นประชาธิปไตยคือ ประธานาธิบดี Aylwin, Frei และ Lagos (ผู้เขียนเห็นว่าควรต้องรวมประธานาธิบดี Bachelet ด้วย)

ว่า ทั้งสามคนได้กล่าวหาและยื่นกรณเสมอว่า อำนาจของพลเรือนต้องเป็น อำนาจสูงสุด กองทัพจำต้องขึ้นต่อและอยู่ภายใต้การควบคุมของพลเรือน พวกเขาไม่หวาดหวั่นต่อการประท้วงและลูกเรือของทหาร และมีภาคประชาชน คอยเป็นเกราะกำลังให้กับการกระทำที่ถูกต้องเช่นนี้ ประเทศชิลีได้ปฏิรูปลงสถาบันตุลาการเพื่อใช้ในการดำเนินคดีกับกองทัพ ชิลวยังได้ย้ำว่า ในช่วงการ เปลี่ยนผ่านจากระบอบอำนาจนิยม ซึ่งถือเป็นสภาวะที่ประะบาง ประเทศใด ก็ตามที่อยู่ใในภาวะเช่นนี้ จำเป็นต้องมีผู้นำที่กล่าวหาที่สามารถส่งสัญญาณให้ กองทัพทราบถึงการต้องถูกควบคุมโดยพลเรือน หากประเทศนั้น ๆ ล้มเหลว ที่จะทำเช่นนี้ได้ ทั้งทหารและประชาชนจะตีความว่ารัฐบาลใหม่อ่อนแอ ข้อสำคัญในช่วงเปลี่ยนผ่านคือ รัฐบาลใหม่ต้องนำเอาเรื่องการละเมิดสิทธิ มนุษยชนของรัฐบาลเดิมมาเป็นตัวนำหน้าแทนปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัว ระหว่างกัน

คำถามสำคัญตามมา ความกล้าหาญของรัฐบาลพลเรือนสำคัญต่อช่วง การเปลี่ยนผ่านอย่างไร ควรต้องยอมรับว่า ในประเทศที่เป็นเผด็จการทหาร มาเนิ่นนาน กองทัพเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีผลประโยชน์และความเป็นอิสระ ของตนเอง และเสมือนเป็นรัฐอีกรัฐหนึ่งภายในรัฐเดียวกัน ซึ่งปัจจัยนี้ จึงเป็นเรื่องยากที่รัฐบาลใหม่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจะสามารถเข้าไปแตะต้อง ปรับโครงสร้าง หรือแม้แต่ปฏิรูปให้ได้เสถียรภาพของรัฐบาลใหม่ที่มีความ พยายามจะเข้าไปควบคุมทหารต่างอยู่ในสภาวะประะบาง เช่น รัฐบาล ประธานาธิบดี Raul Alfonsin (1983-1989) ในประเทศอาร์เจนตินา ได้พยายามเข้าไปปฏิรูปกองทัพหลายประเด็นด้วยกัน ผลที่ตามมาทำให้เขาถูก ทหารลอบฆ่าหลายครั้งและเกิดการก่อกบฏในประเทศจากทหารหลายครั้ง เช่นกัน หรือในยุคของ คอราซอน อากีโน ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ ระหว่าง ปี ค.ศ. 1986-1992 ได้ทำการลดบทบาทกองทัพลง เนื่องจากกองทัพเคยเป็น กลไกปราบปรามสำคัญในยุคเผด็จการมาร์กอสก่อนหน้านี้ การลดบทบาท กองทัพนำไปสู่ความพยายามก่อรัฐประหารโดยกองทัพนับสิบกว่าครั้ง ฯลฯ

เมื่อเป็นเช่นนี้ ประเทศในระยะเปลี่ยนผ่านส่วนมากจึงเลือกที่จะไม่ทำอะไรกับกองทัพ ยอมรับสถานะพิเศษของกองทัพ อาศัยการยอมตาม (Appeasement) เอาอกเอาใจ รวมถึงไม่คิดเรื่องปฏิรูปกองทัพเพื่อแลกเปลี่ยนกับความอยู่รอดของรัฐบาลและเสถียรภาพทางการเมือง ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นกับประเทศจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นประเทศบราซิล อูรุกวัย เอลซัลวาดอร์ ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคละตินอเมริกาและแอฟริกา รวมถึงประเทศพม่าและไทย

อย่างไรก็ตาม กุยกแยร์โม โอดอนเนล (Guillermo O'Donnell) และฟิลลิป ชมิตต์เตอร์ (Philippe Schmitter) (1986, p. 30) สองนักวิชาการชื่อดังกล่าวว่า แม้การเข้าไปแตะต้องกับกองทัพจะก่อให้เกิดความเสี่ยงมหาศาล แต่กลยุทธ์ที่เลวร้ายน้อยที่สุดในสถานการณ์ล่อแหลมเช่นนี้คือ ต้องรวบรวมความกล้าหาญส่วนตัวและความกล้าทางการเมือง (Political and Personal Courage) ของผู้นำ ในการดำเนินการกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอดีต ทั้งคู่เน้นเรื่อง “ความกล้าหาญ” ของผู้นำระบอบใหม่เป็นอย่างยิ่ง พวกเขากล่าวย่ำว่า ความกล้าหาญเป็นสิ่งสำคัญที่จะไม่ทำให้ประชาธิปไตยที่เพิ่งเกิดใหม่พังทลายลงไปในพริบตา แต่การหวังจะไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมกับทหารในระบอบเก่าต่างหาก ที่จะทำให้ประชาธิปไตยในภายภาคหน้าเดินต่อไปได้อย่างไม่มีเสถียรภาพ (O'Donnell & Schmitter, 1986, p. 32) ในแง่นี้ถือว่าประเทศชิลีประสบความสำเร็จที่มีผู้นำพลเรือนที่กล้าหาญและไม่ยอมจำนนต่อกองทัพ

ประการที่สอง การปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง ขอบเขตของการปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคงมิได้เกี่ยวข้องกับแค่ภาคส่วนความมั่นคงในความหมายแคบ ที่ครอบคลุมเพียงเฉพาะสถาบันทหาร ตำรวจ หน่วยข่าวกรอง สภาความมั่นคง ฯลฯ แต่หมายรวมถึงสถาบันต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับประเด็นด้านการสร้างความมั่นคง โดยเฉพาะสถาบันตุลาการ สถาบันการเมืองและรัฐธรรมนูญ (Edmunds, 2003) ในประเทศชิลีก่อนที่พลเอกปิโนเชต์จะก้าวลงจากอำนาจ เขาได้สร้างกำแพงไว้อย่างแน่นหนาเพื่อเป็นเกราะกำบังมิให้

รัฐบาลใหม่สามารถทำอะไรเขาได้ ทั้งกฎหมายนิรโทษกรรม กฎหมายห้ามตรวจสอบการทุจริตในอดีต การแต่งตั้งผู้พิพากษาที่เป็นคนของตนเองเข้าไปในระบบยุติธรรมจำนวนมาก รวมถึงแต่งตั้งนายทหารจำนวนมากเป็นวุฒิสมาชิกตลอดชีพ ตลอดจนเรื่องรายได้ของกองทัพ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม นับจากสมัยประธานาธิบดี Frei และประธานาธิบดี Lagos ได้ริเริ่มการปฏิรูปสถาบันตุลาการ โดยมีการแต่งตั้งผู้พิพากษาหน้าใหม่เข้าไปทยอยแทนที่ผู้พิพากษาหัวอนุรักษ์นิยมที่เกษียณอายุในศาลสูงสุด และเพิ่มเงินเดือนให้ผู้พิพากษาหัวอนุรักษ์นิยมที่ยังไม่เกษียณ เพื่อหวังให้ถอยห่างตนเองออกจากการสนับสนุนปิโนเชต์ การปฏิรูปสถาบันตุลาการนำไปสู่การนำกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมาตีความกฎหมายนิรโทษกรรมใหม่ เนื่องจากกฎหมายนิรโทษกรรมไม่ได้ครอบคลุมกรณีผู้ถูกทำให้สูญหาย การตีความเช่นนี้นำไปสู่การดำเนินคดีกับนายทหารจำนวนมาก

ปฏิเสธไม่ได้ว่า ความสำเร็จในกระบวนการสร้างประชาธิปไตยและความปรองดองส่วนหนึ่งมาจากการปฏิรูปภาคส่วนความมั่นคง นั่นคือ สถาบันตุลาการและตามมาด้วยกองทัพ การทำให้ภาคส่วนความมั่นคงเหล่านี้ยึดหลักประชาธิปไตยและพร้อมรับผิดชอบ (Accountability) ต่อประชาชนถือเป็นแก่นสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธี ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยไม่ควรมียุทธศาสตร์ใดที่แต่ละต้องไม่ได้และอยู่อย่างมีอิทธิพลของตนเอง

ประการที่สาม การอาศัยความยุติธรรมระหว่างประเทศ ไม่มีใครแทบจะคาดคิดว่าปิโนเชต์จะถูกจับในปี ค.ศ. 1998 ตามข้อหาอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติของศาลสเปน จนนำไปสู่การจับตัวเขาที่ประเทศอังกฤษ ได้สร้างความหวังให้แก่ผู้ที่เรียกร้องความยุติธรรมจำนวนมาก Jose Zalaquett อดีตรองเลขาธิการองค์การนิรโทษกรรมสากลกล่าวว่า “หากปราศจากการจับกุมตัวปิโนเชต์ที่ประเทศอังกฤษ มันจะเป็นเรื่องที่ยากมากที่คุณจะตระหนักได้ว่าทหารรุ่นใหม่ในประเทศ รวมถึงพวกทหารฝ่ายขวานิยมความรุนแรงจะเริ่มตระหนักถึงความรับผิดชอบที่พวกเขาเคยกระทำต่อประชาชน” (อ้างถึงใน

Campbell & Franklin, 2003) ภายหลังจากที่ปิโนเชต์ถูกดำเนินคดี ผลสำรวจประชามติในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 1999 ระบุว่า ชาวชิลีมากกว่าร้อยละ 80 กล่าวว่า พวกตนไม่กลัวเรื่องเสถียรภาพทางการเมืองและพร้อมที่จะข้ามผ่านระบอบปิโนเชต์และมองว่าประเทศจะต้องขับเคลื่อนไปสู่ความยุติธรรม และขณะที่หลังจากการจับกุมปิโนเชต์ ประชาชนชิลีเพียงร้อยละ 27 เท่านั้นที่กลัวจะเกิดการรัฐประหาร ขณะที่ปี ค.ศ. 2000 จำนวนดังกล่าวลดลงเหลือเพียงร้อยละ 16 และอีกร้อยละ 72 กล่าวว่า ปิโนเชต์ควรจะต้องขึ้นศาลไม่ว่าจะที่ชิลีหรือสเปนก็ตาม (Evans, 2006) เมื่อภาพของปิโนเชต์ไม่ได้น่าเกรงขามแต่เป็นภาพของคนติดคดี ทันทีที่เขากลับมาชิลีในปี ค.ศ. 2000 เขาถูกถอดถอนจากวุฒิสมาชิกตลอดชีพ และเจอคดีอีกจำนวนมาก เขาจึงต้องต่อสู้คดีประกอบกับเผชิญปัญหาสุขภาพ จนกระทั่งเสียชีวิตในปี ค.ศ. 2006

ประการที่สี่ ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ประชาธิปไตยและความปรองดองของชิลีมีพัฒนาการขึ้น องค์กรประชาสังคมที่มีบทบาทเข้มแข็ง เช่น องค์กร Vicaria หรือองค์กรประชาสังคมคาทอลิก องค์กรที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือเหยื่อทางการเมืองและยังช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่เหยื่อ เช่นเดียวกับองค์กร The Fundacion de Ayuda Social de las Iglesias Cristianas (Inter-Church Foundation for Social Work-FASIC) คอยทำหน้าที่สะสมทั้งเอกสาร คำให้การเหยื่อ/ ครอบครัวเหยื่อ/ ครอบครัวของผู้สูญหาย FASIC ยังสนับสนุนช่วยเหลือทางกฎหมาย เศรษฐกิจ แพทย์จิตวิทยา ฯลฯ ยังมีการสะสมรูปภาพต่าง ๆ รวมถึงหนังสือพิมพ์ ถ้อยแถลงของรัฐบาล ฯลฯ รวมถึงองค์กรอื่น ๆ เช่น The Association of the Relatives of Detained-Disappeared และ The Corporation for Reparations and Reconciliation etc. (Bickford, 1999)

แน่นอนว่าอาจจะมียุทธศาสตร์ที่ผู้เขียนได้สังเคราะห์ไว้ข้างต้น อย่างไรก็ตาม 4 ปัจจัยนี้ถือว่ามีผลสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยและความปรองดอง อันส่งผลให้ประเทศชิลีเป็นหนึ่งในประเทศที่ประสบ

ความสำเร็จในกระบวนการความยุติธรรมระยะเปลี่ยนผ่าน จากที่กล่าวมานี้ บทเรียนของประเทศชิลีจึงเป็นหนึ่งในบทเรียนที่ควรได้รับการขบคิด เรียนรู้ ถอดบทเรียนและทำความเข้าใจเป็นอย่างยิ่ง

References

- Addison, T. (2009). The Political Economy of the Transition from Authoritarianism. In P. de Greiff, & R. Duthie. (Eds.). *Transitional Justice and Development: Making Connections*. New York: Social Science Research Council.
- Aguilar, P. (2013). Judiciary Involvement in Authoritarian Repression and Transitional Justice: The Spanish Case in Comparative Perspective. *The International Journal of Transitional Justice*, 7(2), 1-22.
- Barros, R. (2002). *Constitutionalism and Dictatorship*. Cambridge: Cambridge University Press. BBC. (2013). *Chile's judges apologize for their actions after coup*. Retrieved September 5, 2015, from <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23967816>
- Bickford, L. (1999). The Archival Imperative: Human Rights and Historical Memory in Latin America's Southern Cone. *Human Rights Quarterly*, 21(4), 1097-1122.
- Burt, J.M. (2011). Challenging Impunity in Domestic Courts: Human Rights Prosecutions in Latin America. In F. Reategui. (Ed.). *The Transitional Justice Handbook for Latin America*. Brasilia: The Brazilian Amnesty Commission, the Brazilian Ministry of Justice, and the International Center for Transitional Justice.
- Campbell, D. & Franklin, J. (2003). Last Chance to Clear the Slate of the Pinochet Era. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2003/sep/01/chile.pinochet>

- Chuter, D. (2006). Understanding Security Sector Reform. *Journal of Security Sector Management*, 4(2), 1-21.
- Collins, C. (2008). State Terror and the Law: The (Re)-Judicialisation of Human Rights Accountability in Chile and El Salvador. *Latin American Perspectives*, 35(5), 20-37.
- Edmunds, T. (2003). Security sector reform: Concepts and implementation. In Edmunds, T. & Germann, W. N.(Eds.). *Towards Security Sector Reform in Post-Cold War Europe: A Framework for Assessment*. Nomos: Baden-Baden.
- Evans, R. (2006). Pinochet in London–Pinochet in Chile: International and Domestic Politics in Human Rights Policy. *Human Rights Quarterly*, 28(1), 207-244.
- Meade, T. (2001). Holding the Junta Accountable: Chile's "Sitios de Memoria" and the History of Torture, Disappearance, and Death. *Radical History Review*, 79(1), 123-139.
- O'Donnell, G. & Schmitter, P.C. (1986). *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*. Baltimore and London: Johns Hopkins University Press.
- Silva, P. (2002). Searching for Civilian Supremacy: The Concertación Governments and the Military in Chile. *Bulletin of Latin American Research*, 21(3), 375-395.

